

ПРИЙНЯТТЯ, ОСНОВНІ ЕТАПИ СТВОРЕННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

© Крет І.З., 2002

Інноваційний проект містить певні етапи, які передбачають досягнення певної мети або здійснення певних дій. Ефективність інноваційного проекту характеризують її показники, а кращий з них рекомендується вибирати, використовуючи дисконтований дохід, індекс доходності, внутрішню норму доходності, термін окупності, бальний метод та інші.

Innovation's project includes variety of certain stages, which in the end result give achievements put (deliver) whole or realization of some actions. Efficiency Innovation project characterize its factors, but choice best from they are recommend to do with using an discount profit, index income, internal rate income, term of recoupment, point method and the others.

Інновації – прибуткове (рентабельне) використання новинок у вигляді нових технологій, видів продукції і послуг та рішень.

Поняття “інноваційний проект трактується: 1) справа, діяльність, захід, що припускає здійснення комплексу яких-небудь дій, що забезпечують досягнення визначених цілей; 2) система організаційно-правових і розрахунково-фінансових документів, необхідних для здійснення яких-небудь дій [1, С.184].

Створення і реалізація проекту містить такі етапи: формування інвестиційного задуму (ідеї); дослідження інвестиційних можливостей; ТЕО проекту; підготовка контрактної документації; підготовка проектної документації; будівельно-монтажні роботи; експлуатація об'єкта; моніторинг економічних показників.

Формування інвестиційного задуму (ідеї) – задуманий план дій. На цьому етапі насамперед необхідно визначити суб'єкти й об'єкти інвестицій, їхні форми і джерела залежно від ділових намірів розробника ідеї.

Суб'єктом інвестицій є комерційні організації та інші суб'єкти господарювання, що використовують інвестиції.

До об'єктів інвестицій можуть бути віднесені:

- споруджувані, реконструйовані чи розширювані підприємства, будинки, споруди (основні фонди), призначені для виробництва нових продуктів і послуг;
- комплекси споруджуваних чи реконструйованих об'єктів, орієнтованих на розв'язання певної задачі (програми). У цьому випадку під об'єктом інвестування мається на увазі програма – виробництво нових виробів (послуг) на існуючих виробничих площах у межах діючих виробництв і організацій.

В інвестиційному проекті використовуються такі форми інвестицій:

- кошти та їхні еквіваленти (цільові вклади; оборотні кошти; цінні папери, наприклад, акції чи облігації; кредити; позики; застави тощо);
- земля;

- будинки, споруди, машини й устаткування, вимірювальні до іспитові кошти, оснащення й інструмент, будь-яке інше майно, використовуване в виробництві чи таке, що має ліквідність;

- майнові права, оцінювані, як правило, грошовим еквівалентом.

Основними джерелами інвестицій є:

- власні фінансові кошти, інші види активів (основні фонди, земельні ділянки, промислова власність і т.п.) і залучені кошти;

- асигнування з державного, регіональних і місцевих бюджетів;

- іноземні інвестиції, надані у формі фінансової чи іншої участі в статутному капіталі спільних організацій;

- різні форми позикових коштів, у тому числі кредити, надані державою на поворотній основі, кредити іноземних інвесторів.

Дослідження інвестиційних можливостей передбачає:

- попереднє вивчення попиту на продукцію і послуги з урахуванням експорту та імпорту;

- оцінку рівня базових, поточних і прогнозних цін на продукцію (послуги);

- підготовку пропозицій за організаційно-правовою формою реалізації проекту і складу учасників;

- оцінку передбачуваного обсягу інвестицій за укрупненими нормативами і попередньою оцінкою їхньої комерційної ефективності;

- підготовку вихідно-дозвільної документації;

- підготовку попередніх оцінок за розділами ТЕО, зокрема оцінку ефективності проекту;

- затвердження результатів обґрунтування інвестиційних можливостей;

- підготовку контрактної документації на проектно-дослідницькі роботи.

Основна мета дослідження інвестиційних можливостей – підготовка інвестиційної пропозиції для потенційного інвестора.

ТЕО проекту в повному обсязі передбачає:

- проведення повномасштабного маркетингового дослідження;

- підготовку програми випуску продукції (реалізації послуг);

- підготовку вихідно-дозвільної документації;

- розробку технічних рішень, зокрема генерального плану;

- містобудівні, архітектурно-планувальні і будівельні рішення;

- інженерне забезпечення;

- заходи щодо охорони довкілля та цивільної оборони;

- опис організації будівництва;

- дані про необхідне житло – цивільне будівництво;

- опис системи керування підприємством, організації праці робітників та службовців;

- формування кошторисно-фінансової документації:

оцінку витрат виробництва; розрахунок капітальних витрат; розрахунок річних надходжень від діяльності підприємств; розрахунок потреби в оборотному капіталі; проєктовані та рекомендовані джерела фінансування, (розрахунок) проєкту; передбачувані потреби в іноземній валюті; умови інвестування, вибір конкретного інвестора, оформлення угоди;

- оцінку ризиків, зв'язаних зі здійсненням проекту;
- планування термінів здійснення проекту;
- оцінку комерційної ефективності проекту (при використанні бюджетних інвестицій);
- формулювання умов припинення реалізації проекту.

Методичними рекомендаціями з оцінки ефективності інвестиційних проектів та їх вибору для фінансування визначено такі показники ефективності інноваційного проекту (див. також рис.1):

комерційна (фінансова) ефективність, що враховує фінансові наслідки реалізації проекту для його безпосередніх учасників;

бюджетна ефективність, що відображає фінансові наслідки здійснення проекту для федерального, регіонального чи місцевого бюджету;

народногосподарська економічна ефективність, що враховує витрати і результати, пов'язані із реалізацією проекту, що виходять за межі прямих фінансових інтересів учасників інвестиційного проекту та допускають вартісний вимір.

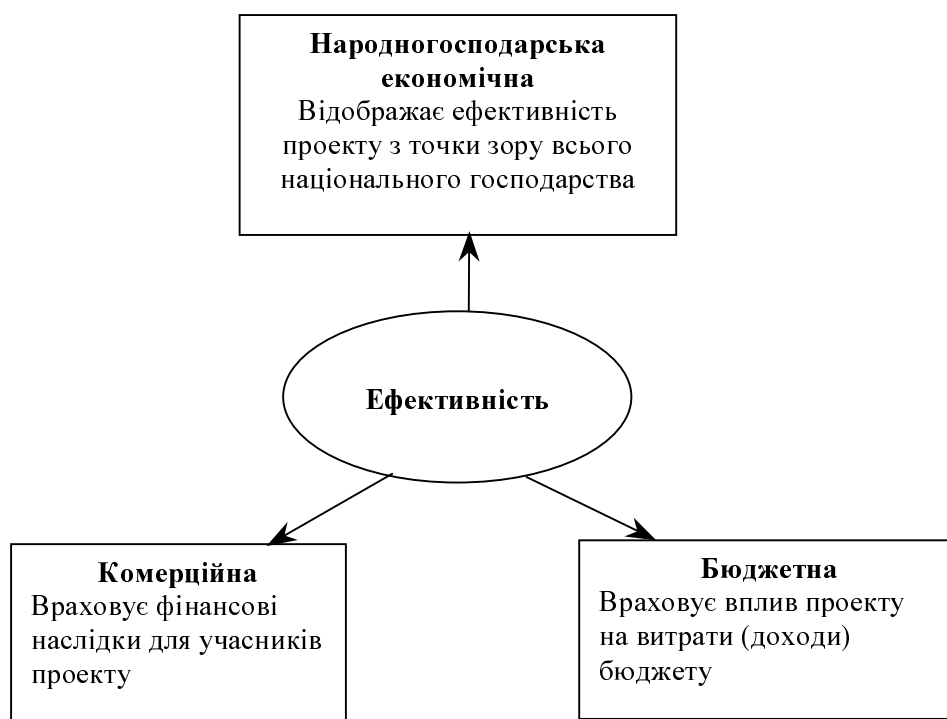

Рис. 1. Ефективність інноваційного проекту

Для великомасштабних проектів рекомендується обов'язково оцінювати народногосподарську економічну ефективність.

Комерційна ефективність (фінансове обґрунтування проекту) визначається співвідношенням фінансових витрат і результатів, що забезпечують необхідну норму прибутковості. Комерційна ефективність може розраховуватися як для проекту загалом, так і для окремих учасників з урахуванням їх внесків за правилами. При цьому як ефект на t -м у кроці (E_t) виступає потік реальних грошей.

У межах кожного виду діяльності відбувається приплив $P_i(t)$ і відтік $O_i(t)$ коштів. Позначимо різницю між ними через $O_i(t)$:

$$\Phi_i(t) = \Pi_i(t) - O_i(t) \quad (1)$$

де $i=1, 2, 3$

Потоком реальних грошей $\Phi(t)$ називається різниця між припливом і відтоком коштів від інвестиційної й операційної діяльності в кожному періоді здійснення проекту (на кожному кроці розрахунку)

$$\Phi(t) = [\Pi_1(t) - O_1(t)] + [\Pi_2(t) - O_2(t)] = \Phi_1(t) + \Phi'(t) \quad (2)$$

Показники бюджетної ефективності відображають вплив результатів здійснення проекту на доходи і витрати відповідного (федерального, регіонального чи місцевого) бюджету. Основним показником бюджетної ефективності, використовуваним для обґрунтування передбачених у проекті мір державної і регіональної фінансової підтримки, є бюджетний ефект.

Бюджетний ефект (Bt) для t -го кроку здійснення проекту визначається як перевищення доходів відповідного бюджету (Dt) над витратами (Pt) у зв'язку зі здійсненням даного проекту

$$Bt = Dt - Pt \quad (3)$$

Інтегральний бюджетний ефект U розраховується як сума дисконтованих річних бюджетних чи ефектів як перевищення інтегральних доходів бюджету ($Dint$) над інтегральними бюджетними витратами ($Pint$).

Показники народногосподарської економічної ефективності відображають ефективність проекту з точки зору інтересів народного господарства загалом, а також для регіонів, галузей, організацій, що беруть участь у здійсненні проекту.

При розрахунках показників економічної ефективності на рівні народного господарства до складу результатів проекту включаються (у вартісному вираженні):

кінцеві виробничі результати (виторг від реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринку всієї переведеної продукції, крім продукції, споживаної російськими організаціями-учасниками). Сюди ж належить і виторг від продажу майна й інтелектуальної власності (ліцензій на право використання винаходу, ноу-хау, програм для ЕОМ і т.п.), створюваних учасниками проекту;

соціальні й екологічні результати, розраховані виходячи зі спільного впливу всіх учасників проекту на здоров'я населення, соціальну й екологічну обстановку в регіонах;

прямі фінансові результати;

кредити і позики іноземних держав, банків і фірм, надходження від імпортих податків і т.п.

Необхідно враховувати також непрямі фінансові результати: обумовлені здійсненням проекту зміни доходів сторонніх організацій і громадян, ринкової вартості земельних ділянок, будинків та іншого майна, а також витрати на консервацію чи ліквідацію виробничих потужностей, втрати природних ресурсів і майна від можливих аварій і інших надзвичайних ситуацій.

Соціальні, екологічні, політичні та інші результати, що не піддаються вартісній оцінці, розглядаються як додаткові показники народногосподарської ефективності і враховуються при ухваленні рішення про реалізацію і (чи) про державну підтримку проектів.

До складу витрат проекту включаються передбачені в проекті і необхідні для його реалізації поточні й одноразові витрати всіх учасників здійснення проекту, обчислені без

врахування однакових витрат одних учасників у складі результатів інших учасників. Тому не включаються в розрахунок:

витрати організацій-споживачів деякої продукції на придбання її у виготовлювачів-інших учасників проекту;

амортизаційні відрахування за основними коштами, створеними (побудованими, виготовленими) одними учасниками проекту і використовуваними іншими учасниками;

усі види платежів організацій-учасників у доход державного бюджету, у тому числі податкові платежі. Штрафи і санкції за невиконання екологічних нормативів і санітарних норм враховуються в складі народногосподарських витрат тільки в тому випадку, якщо екологічні наслідки порушень норм не виділені окремо в складі екологічних результатів проекту і не включені до складу результатів проекту у вартісному вираженні;

відсотки по кредитах Центрального банку, його агентів і комерційних банків, включених у число учасників реалізації інвестиційного проекту;

витрати іноземних учасників.

Основні кошти, тимчасово використовувані учасником у процесі здійснення інвестиційного проекту, враховуються в розрахунку одним із таких способів: залишкова вартість основних коштів на момент початку їхнього залучення включається в одноразові витрати; на момент припинення одноразові затрати зменшуються на величину (нової) залишкової вартості цих коштів;

орендна плата за зазначені основні кошти за час їхнього використання включається до складу поточних витрат.

При розрахунках показників економічної ефективності на рівні регіону (галузі) до складу результатів проекту включаються: регіональні (галузеві) виробничі результати; виторг від реалізації продукції, зробленої учасниками проекту, організаціями регіону (галузі), за винятком спожитої цими же чи іншими учасниками проекту організаціями регіону (галузі);

соціальні й екологічні результати, що досягаються в регіоні (в організаціях галузі);

непрямі фінансові результати, одержувані підприємствами і населенням регіону (організаціями галузі).

До складу витрат при цьому включаються тільки витрати організацій-учасників проекту, що належать до відповідного регіону (галузі) також без повторного рахунка однакових витрат і без обліку витрат одних учасників у складі результатів інших учасників.

При розрахунках показників економічної ефективності на рівні організації до складу результатів проекту включаються:

виробничі результати,

виторг від реалізації зробленої продукції, за відрахуванням витраченої на власні нестатки;

соціальні результати в частині, що стосуються робітників організації та членів їх родин.

До складу витрат при цьому включаються тільки єдині тимчасові і поточні витрати організації без повторного рахунка (зокрема, не допускається одночасний облік одноразових витрат на створення основних коштів і поточних витрат на їхню амортизацію). При оцінці ефективності інвестиційного проекту різночасні показники порівнюються приведенням (дисконтуванням) їх до цінності в початковому періоді. Для приведення різночасних витрат, результатів та ефектів використовується норма дисконту (E), що дорівнює прийнятній для інвестора нормі доходу на капітал.

Порівнювати різні інвестиційні проекти (чи варіанти проекту) і вибирати кращий з них рекомендується з використанням різних показників, до яких належать чистий дисконтований дохід (ЧДД) чи інтегральний ефект; індекс доходності (ІД); внутрішня норма прибутковості (ВНП); термін окупності; інші показники, що відображають інтереси учасників чи специфіку проекту (рис. 2). При використанні показників для порівняння різних інвестиційних проектів (варіантів проекту) вони мають надаватися порівняння.

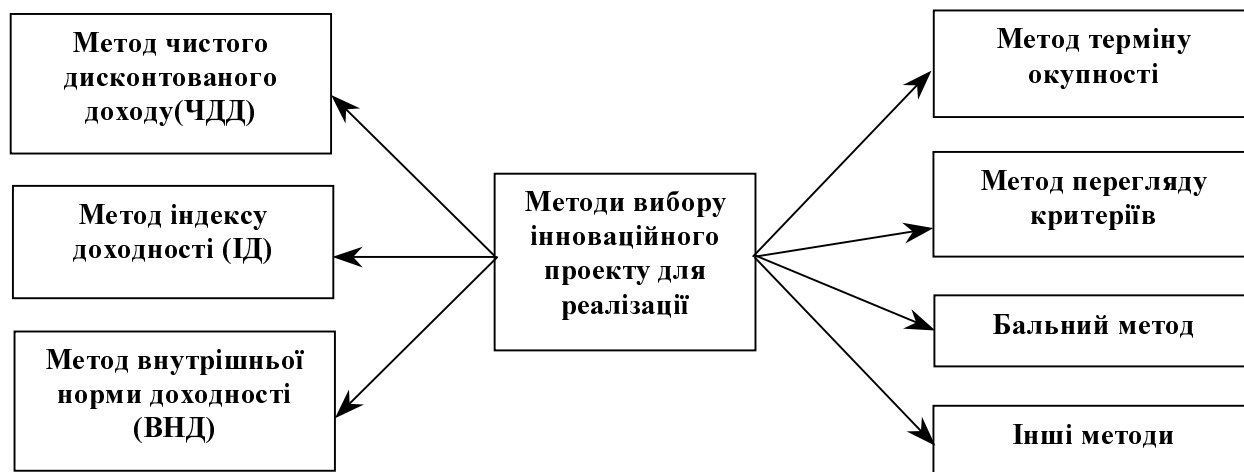

Рис. 2. Методи вибору інноваційного проекту для реалізації

Крім методів оцінки ефективності проекту, перерахованих вище, існують ще деякі, на 2-х з яких зупинимося [1, С.198].

Суть методу добору інвестиційних проектів за допомогою переліку критеріїв полягає у наступному: розглядається відповідність проекту кожному з установлених критеріїв і за кожним критерієм дається оцінка проекту. Метод дозволяє побачити всі переваги і недоліки проекту і гарантує, що жоден із критеріїв, які необхідно прийняти до уваги, не буде забутий, навіть якщо виникнуть труднощі з первісною оцінкою.

Критерії, необхідні для оцінки інвестиційних проектів, можуть розрізнятися залежно від конкретних особливостей організації, її галузевої належності і стратегічної спрямованості. При складанні переліку критеріїв необхідно використовувати лише ті з них, що впливають безпосередньо з цілей, стратегії і задач організації, її орієнтації, довгострокових планів. Проекти, що одержують високу оцінку з погляду одних цілей, стратегій і задач, можуть не одержати її з погляду інших.

Основними критеріями для оцінки інвестиційних проектів є:

А. Мета організації, стратегія, політика і цінності:

1. Сумісність проекту з поточною стратегією організації і довгостроковим планом.
2. Виправданість змін у стратегії організації (у випадку, якщо цього вимагає прийняття проекту).
3. Відповідність проекту відношенню організації до ризику.
4. Відповідність проекту відношенню організації до нововведень
5. Відповідність проекту вимогам організації з урахуванням тимчасового аспекту (довгостроковий чи короткостроковий проект).
6. Відповідність проекту потенціалу росту організації.
7. Стійкість положення організації.

8. Ступінь диверсифікованості організації.

9. Вплив великих фінансових витрат і відстрочки одержання прибутку на сучасний стан справ в організації.

10. Вплив можливого відхилення часу, витрат невиконання задач від запланованих, а також вплив невдачі проекту на стан справ в організації.

Б Фінансові критерії:

1. Розмір інвестицій.

2. Потенційний річний розмір прибутку.

3. Очікувана норма чистого прибутку.

4. Відповідність проекту критеріям економічної ефективності капіталовкладень, прийнятим в організації.

5. Стартові витрати на здійснення проекту

6. Передбачуваний час, після закінчення якого даний проект почне приносити прибуток, і максимальне негативне значення кумулятивної оцінки витрат і доходів.

7. Наявність фінансів у потрібні моменти часу.

8. Вплив прийняття даного проекту на інші проекти, що потребують фінансових коштів.

9. Необхідність залучення позичкового капіталу (кредитів) для фінансування проекту, і його частка в інвестиціях.

10. Фінансовий ризик, пов'язаний зі здійсненням проекту.

11. Стабільність надходження доходів від проекту.

12. Період часу, через який почнеться випуск продукції (послуг), а отже, відшкодування капітальних витрат.

13. Можливості використання податкового законодавства (податкових пільг).

14. Фондовіддача, тобто відношення середнього річного валового доходу, отриманого від проекту, до капітальних витрат.

15. Оптимальність структури витрат на продукт, закладений у проекті (використання найбільш дешевих і легко доступних виробничих ресурсів).

В. Науково-технічні критерії (для проектів НІОКР):

1. Імовірність технічного успіху.

2. Патентна чистота (чи не порушене патентне право когось-небудь з патентовласників).

3. Унікальність продукції (відсутність аналогів).

4. Наявність науково-технічних ресурсів, необхідних для здійснення проекту.

5. Відповідність проекту стратегії НІОКР в організації.

6. Вартість і час розробки.

7. Можливі майбутні розробки продукту і майбутні застосування нової генеруючої технології.

8. Вплив на інші проекти.

9. Патентоспроможність (чи можливий захист проекту патентом).

10. Потреби в послугах консультативних фірм чи розміщенні зовнішніх замовлень на НІОКР.

Г. Виробничі критерії

1. Необхідність технологічних нововведень для здійснення проекту.

2. Відповідність проекту наявним виробничим потужностям (чи буде підтримуватися високий рівень використання даних у наявності виробничих потужностей чи із прийняттям проекту різко зростуть накладні витрати).

3. Наявність виробничого персоналу (за чисельністю і кваліфікацією).
4. Величина витрат виробництва. Порівняння її з величиною витрат у конкурентів
5. Потреба в додаткових виробничих потужностях (додатковому устаткуванні).

Д. Зовнішні й екологічні критерії.

1. Можливий шкідливий вплив продуктів і виробничих процесів.
2. Правове забезпечення проекту, його несуперечність законодавству.
3. Можливий вплив перспективного законодавства на проект.
4. Можлива реакція суспільної думки на здійснення проекту.

У випадку необхідності формалізації результатів аналізу проектів за переліком критеріїв (це необхідно при аналізі великого числа альтернативних проектів) використовується бальна оцінка проектів. Метод бальної оцінки полягає в наступному. Визначаються найбільш важливі фактори, які впливають на результати проекту (складається перелік критеріїв). Критеріям привласнюється значимість залежно від їхньої важливості. Цього можна досягти простим опитуванням керівників, запропонувавши їм розподілити на всю групу критеріїв 100 пунктів, що складають одиницю, відповідно до відносної важливості тих чи інших критеріїв для загального рішення.

1. Румянцева З.П., Соломатин Н.А., Акбердин Р.З. *Менеджмент організацій. Учебное пособие. и др.* – М.: ИНФРА, 1997. – 432 с. 2. Пономаренко Є., Семенів О. *Управління інноваційним процесом на підприємстві. Економіка і менеджмент: Навч. посібник:* – Львів: ДУ “Львівська політехніка”, 1996. – С. 486 – 496. 3. Чемерис А., Крикавський Є. *Життєвий цикл проекту. Економіка і менеджмент: Навч. посібник:* – Львів: ДУ “Львівська політехніка”, 1996. – С. 119 – 120.

УДК 339.31 М 17

С.М. Макух

Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка

ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ПРОЦЕСІ ПРИВАТИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

© Макух С.М., 2002

Розглянуто чинники, що впливають на доцільність залучення іноземних інвестицій в економіку України в процесі приватизації – як єдино можливого на даний момент фактора стабілізації національного господарства країни.

The reasons, that have an influence on the expedience of drawing the foreign investments to the economy of Ukraine during the process of privatization, as the only possible factor of stabilization the national economy at present are considered in this article

Беручи до уваги те, що засоби виробництва є вирішальним фактором будь-яких економічних систем, оскільки сприяють збільшенню їх продуктивності, слід лише нагадати про істотну відмінність між ними – право власності .